

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ПЗВО «ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА АКАДЕМІЯ ІВАНА  
ЗОЛОТОУСТОГО»**

**Факультет гуманітарних наук**

**Кафедра богослов'я**

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**Церковне мистецтво**

Освітньо-професійна програма «Богослов'я»

Спеціальність 041 Богослов'я

Галузь знань 04 Богослов'я

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Затверджено на засіданні кафедри богослов'я,  
Протокол № 2 від 13 вересня 2022 р.

м. Івано-Франківськ – 2022

## **ЗМІСТ**

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Програмні компетентності
5. Програмні результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

<b>1. Загальна інформація</b>	
<b>Назва дисципліни</b>	<b><i>Церковне мистецтво</i></b>
<b>Викладач (-і)</b>	Козінчук Віталій Романович – кандидат наук з богослов'я, доцент, доцент кафедри богослов'я; Ярошенко Ірина Володимирівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри богослов'я
<b>Контактний телефон викладача</b>	+38-0342-72-47-30 (роб.); +38-097-226-23-29
<b>E-mail викладача</b>	<a href="mailto:kozinchuk.v@ifaiz.edu.ua">kozinchuk.v@ifaiz.edu.ua</a> <a href="mailto:irenka.yaroshenko@gmail.com">irenka.yaroshenko@gmail.com</a>
<b>Формат дисципліни</b>	2. Цикл професійної підготовки 2.2 Блок вибіркового дисциплін
<b>Обсяг дисципліни</b>	300 год., 10 кредитів ECTS.
<b>Посилання на сайт дистанційного навчання</b>	<a href="http://ifaiz.edu.ua/novyny/967-sylabusy-kb-bak.html">ifaiz.edu.ua/novyny/967-sylabusy-kb-bak.html</a>
<b>Консультації</b>	Очні консультації: 2 год. четвер 4 пара
<b>2. Анотація до курсу</b>	
<p>Навчальна дисципліна «<b><i>Церковне мистецтво</i></b>» є одним з важливих вибіркового фахових курсів для студентів спеціальності «Богослов'я». Предмет курсу базується на практичній підготовці професійного розвитку майбутнього богослова, що забезпечує процес художньо-мистецької та музично-педагогічної освіти бакалаврів, формує їх професійний розвиток.</p> <p>Предметом вивчення навчальної дисципліни є формування церковного канону іконописання, богословський зміст ікони, своєрідність іконописної традиції в Україні, а також практичні засади літургійного співу та методичні принципи формування фактичних навиків для богословів-священиків</p>	
<b>3. Мета та цілі курсу</b>	
<p><b>Мета викладання дисципліни «Церковне мистецтво»</b> (код навчальної дисципліни за ОПП 2022 р. – ППВ-34.2) є вдосконалення музично-практичної підготовки висококваліфікованих фахівців богословів, які б вільно орієнтувалися в теоретичних та практичних питаннях сакрального мистецтва та літургійного співу; формування у них художньо-мистецьких і музикознавчих знань і творчих умінь, що дозволять використовувати їх у подальшій практичній діяльності, а також виховання художнього та музичного смаку та професійно-особистісних якостей студентів.</p> <p>Завданням курсу «<b><i>Церковне мистецтво</i></b>» є оволодіння понятійним апаратом, теоретичними знаннями і практичними навичками з сакрального художнього мистецтва та церковного музичного мистецтва, вміння самостійно аналізувати та застосовувати набуті знання для інноваційної діяльності, вміння узагальнювати опанований матеріал, самостійно добирати та користуватися джерелами інформації.</p> <p>Основними завданнями вивчення дисципліни «<b><i>Церковне мистецтво</i></b>» є:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>* вивчення церковного співу в його жанрових і богослужбових різновидах;</li> <li>* формування умінь і навичок студентів щодо інтерпретації феноменів сакрального мистецтва релігієзнавчому, історико-культурному і мистецтвознавчому аспектах.</li> </ul>	
<b>4. Програмні компетентності</b>	
<p>У результаті вивчення дисципліни «<b><i>Церковне мистецтво</i></b>» (код навчальної дисципліни за ОПП 2022 р. – ППВ-34.2) студент повинен отримати:</p> <p><b>інтегральні компетентності:</b> ІК-1 Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі в галузі богослов'я;</p> <p><b>загальні компетентності:</b> ЗК-1 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; ЗК-2 Здатність зберігати та примножувати духовні, моральні, культурні, освітні,</p>	

наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

ЗК-7 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології;

ЗК-9 Здатність працювати в команді;

**фахові компетентності:**

ФК-1 Здатність критично усвідомлювати історичну, культурну та соціальну значущість богословських традицій;

ФК-3 Здатність визначати взаємодії та взаємозв'язки між богословськими традиціями, оцінювати суспільну і культурну роль богослов'я в історичному та сучасному контекстах;

ФК-4 Здатність аналізувати й характеризувати усталені та нові богословські традиції, богослужбові та релігійно-правові практики;

ФК-10 Здатність використовувати богословські знання та навички в практичній богослужбовій і пасторальній діяльності;

ФК-11 Здатність розпочинати і проводити діалог із виразниками різних богословських традицій та представниками суспільства;

ФК-12 Здатність вести просвітницьку діяльність в галузі богослов'я;

ФК-13 Здатність проводити консультативну і експертно-аналітичну діяльність в галузі богослов'я;

ФК-15 Здатність здійснювати навчальну та виховну діяльність в освітніх закладах та інших установах, організаціях.

## **5. Програмні результати навчання**

У результаті вивчення дисципліни «*Церковне мистецтво*» (код навчальної дисципліни за ОПП 2022 р. – ППВ-34.1) студент повинен отримати:

ПРН-4 Аналізувати інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, інтерпретувати, впорядковувати, класифікувати й систематизувати інформацію

ПРН-6 Мати концептуальні знання гуманітарних та соціальних наук, необхідні для критичного осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері богослов'я;

ПРН-9 Розуміти специфіку усталених та нових богослужбових (літургійних), духовних (молитовних) та релігійно-правових практик богословських традицій;

ПРН12 Застосовувати усні, письмові і візуальні способи передачі інформації;

ПРН14 Вміти презентувати богословську думку в межах представницької і посередницької діяльності;

ПРН18 Застосовувати знання та уявлення про основні етапи становлення і розвитку християнства у світі та в Україні, богословську думку, еклезіологічні концепції та гуманістичні погляди видатних мислителів та церковних лідерів;

ПРН19 З'ясувати роль, вплив та значення історичного, соціальнополітичного, мовно-культурного контексту на формування основних богословських доктрин і практик.

<b>6. Організація навчання курсу «Церковне мистецтво»</b>				
Обсяг курсу				
Вид заняття		Загальна кількість годин		
		2-4 курси – 300 год. / 12 ЄКТС		
Лекції		2-4 курси (2022, 2021, 2020 р. пр.) – 0 год.		
семінарські заняття / практичні / лабораторні		2-4 курси (2022, 2021, 2020 р. пр.) – 150 год.		
індивідуальна робота		2-4 курси (2022, 2021, 2020 р. пр.) – 9 год.		
самостійна робота		2-4 курси (2022, 2021, 2020 р. пр.) – 141 год.		
Ознаки курсу				
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Обов'язковий/ Вибірковий	
2 курс (2022) – 3,4,5,6,7; 3 курс (2021) – 3,4,5,6,7; 4 курс (2020) – 3,4,5,6,7.	041 Богослов'я	2 курс (2022) – 2,3,4; 3 курс (2021) – 2,3,4; 4 курс (2020) – 2,3,4.	Вибіркова дисципліна циклу професійної підготовки	
Тематика курсу				
Тема, план		Форма заняття	Обсяг заняття, год	
2 курс, 3 семестр				
Змістовний модуль 1				
Тема 1. Вступ до церковного мистецтва. Два види мистецтва – художнє сакральне та церковне музичне, їхня специфіка, спільні та відмінні риси, богословське обґрунтування та практичне застосування в Церкві.		Практичне заняття	6 год	
Тема 2. Історичні етапи розвитку художнього мистецтва. Мистецтво Стародавньої Греції і Риму.		Практичне заняття	2 год	
Тема 3. Історичні етапи розвитку художнього мистецтва. Мистецтво Візантії.		Практичне заняття	2 год	
Тема 4. Історичні етапи розвитку художнього мистецтва. Мистецтво Ренесансу.		Практичне заняття	2 год.	
Тема 5. Історичні етапи розвитку художнього мистецтва. Мистецтво XVII–XVIII століть		Практичне заняття	2 год	
Тема 6. Історичні етапи розвитку художнього мистецтва. Мистецтво XIX століття		Практичне заняття	2 год.	
Тема 7. Історичні етапи розвитку художнього мистецтва. Мистецтво XX–XXI століть		Практичне заняття	2 год.	
Тема 8. Вступ до вивчення літургійного співу. Вивчення воскресних гласів. Тропарі. Кондаки. Прокімени. Робота з молитвословом.		Практичне заняття	4 год.	
Тема 9. Використання першого та другого воскресних голосів у богослужбовій практиці.		Практичне заняття	2 год.	
Тема 10. Використання третього та четвертого воскресних голосів у богослужбовій практиці.		Практичне заняття	2 год.	
Тема 11. Використання п'ятого та шостого воскресних голосів у богослужбовій практиці.		Практичне заняття	2 год.	
Тема 12. Використання сьомого та восьмого воскресних голосів у богослужбовій практиці.		Практичне заняття	2 год.	
Всього за 3 семестр 2 курсу			30 год.	

2 курс, 4 семестр				
Змістовний модуль 2				
Тема 1. Вступ до вивчення самогласних гласів. Застосування самогласних гласів на Вечірні та Утрені.	Практичне заняття		4 год.	
Тема 2. Значення та використання першого та другого самогласних голосів у богослужбовій практиці.	Практичне заняття		4 год.	
Тема 3. Значення та використання третього самогласного голосу у богослужбовій практиці.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 4. Значення та використання четвертого самогласного голосу у богослужбовій практиці.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 5. Значення та використання п'ятого самогласного голосу у богослужбовій практиці.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 6. Значення та використання шостого самогласного голосу у богослужбовій практиці.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 7. Значення та використання сьомого самогласного голосу у богослужбовій практиці.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 8. Значення та використання восьмого самогласного голосу у богослужбовій практиці.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 9. Прокімени та степенні на Утрені.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 10. Історичні етапи розвитку художнього мистецтва. Іконологія та іконографія в контексті історії мистецтва	Практичне заняття		4 год.	
Тема 11. Визначення поняття «образ» та «ікона» зі східнохристиянської перспективи	Практичне заняття		2 год.	
Тема 12. Богословсько-історична проблематика походження образу	Практичне заняття		2 год.	
Всього за 4 семестр 2 курсу			30 год.	
Всього за 2 курс			60 год.	
3 курс, 5 семестр				
Змістовний модуль 3				
Тема 1. Богословський вимір ікони. Іконографія Спасителя: загальна характеристика	Практичне заняття		2 год.	
Тема 2. Богословсько-історична проблематика іконографії Спасителя (причини відсутності прямого образу у перших століттях; історичні та культурно-культові передумови утвердження прямого образу та молільної ікони)	Практичне заняття		2 год.	
Тема 3. Богословсько-історична проблематика іконографії Спасителя (V-VI Вселенський Собор; богословсько-філософське обґрунтування ікони Богочоловіка на VII Вселенському Соборі та догмат про іконопочитання)	Практичне заняття		4 год.	
Тема 4. Іконографія Спасителя (Спас Пантократор та похідні іконографічні типи).	Практичне заняття		2 год.	
Тема 5. Специфіка вивчення болгарських стихир та їх застосування в літургійній практиці. Вступ до вивчення болгарських гласів.	Практичне заняття		2 год.	

Тема 6. Використання першого та другого болгарського голосу у богослужбовій практиці.	Практичне заняття	4 год.	
Тема 7. Використання третього та четвертого болгарського голосу у богослужбовій практиці. Характеристика Вечірні.	Практичне заняття	2 год.	
Тема 8. Використання п'ятого і шостого болгарського голосу у богослужбовій практиці.	Практичне заняття	2 год.	
Тема 9. Використання сьомого та восьмого болгарського голосу у богослужбовій практиці.	Практичне заняття	2 год.	
Тема 10. Вечірня перед Різдом.	Практичне заняття	2 год.	
Тема 11. Мала вечірня. Велика Вечірня і Утреня.	Практичне заняття	2 год.	
Тема 12. Особливості повсякденної вечірні. Схеми повсякденної вечірні. Характеристика повсякденної вечірні у час великого посту.	Практичне заняття	4 год.	
Всього за 5 семестр 3 курсу		30 год.	
3 курс, 6 семестр			
Змістовний модуль 4			
Тема 1. Ангельські сили: богословсько-філософське обґрунтування зображення нематеріального буття. Іконографія ангельських сил	Практичне заняття	2 год.	
Тема 2. Проблема зображення Осіб Пресвятої Тройці: знаково-символічні зображення, промислительні ікони (Богоявлення, Преображення, П'ятидесятниця). Свята Тройця прп. Андрея Рубльова	Практичне заняття	4 год.	
Тема 3. Іконографія Богородиці: загальна характеристика	Практичне заняття	2 год.	
Тема 4. Іконографія Богородиці у перших століттях після Р.Х. та формування ієратичної візантійської іконографії. Тип Одигітрії	Практичне заняття	2 год.	
Тема 5. Специфіка богослужіння Посної та Цвітної Трійди. Приготування до Великого Посту.	Практичне заняття	2 год.	
Тема 6. Ознайомлення з Богослуженнями Великого Посту. Ознайомлення з Богослуженнями Страсного Тижня.	Практичне заняття	2 год.	
Тема 7. Велика Субота. Єрусалимська Утреня у контексті навчання церковного співу. Вечірня з Літургією Св. Василя Великого у контексті навчання церковного співу.	Практичне заняття	4 год.	
Тема 8. Пасхальні Богослуження: музично-методологічний аспект. Методика вивчення Пасхальної Утрени.	Практичне заняття	2 год.	
Тема 9. Методика вивчення Стихири Пасхи. Благословення Пасок. Часи у Світлий Тиждень. Вечірня та Утреня у Світлий тиждень.	Практичне заняття	4 год.	
Тема 10. Методика вивчення: Неділя Томина (празник Господський). Неділя Мироносиць. Неділя Розслабленого.	Практичне заняття	2 год.	
Тема 11. Методика вивчення: Переполовинення.	Практичне	2 год.	

Неділя самарянки. Неділя сліпонародженого.	заняття			
Тема 12. Методика вивчення: Вознесіння Г. Н. І. Христа. Закінчення Квітної Тріоди.	Практичне заняття		2 год.	
Всього за 6 семестр 3 курсу			30 год.	
Всього за 3 курс			60 год.	
4 курс, 7 семестр				
Змістовний модуль 5				
Тема 1. Вступ – теоретичне підґрунтя до вивчення похоронних богослужінь.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 2. Чин похорону. Використання самогласних Івана Монаха у богослужбовій практиці. Характеристика похоронних богослужінь. Парастас.	Практичне заняття		4 год.	
Тема 3. Заупокійні богослужіння: методологія вивчення Панахиди. Використання тропарів у службі панахиди. Чин великої панахиди. Хор як важливий структурний складник у заупокійних богослужіннях.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 4. Чин похорону у Світлий тиждень. Похорон ієреїв. Похорон дитини.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 5. Ірмоси на свята рухомі. Використання ірмосів на рухомі свята у богослужбовій практиці. Ірмоси нерухомих, Господських і Богородичних свят: музично-методологічний аспект.	Практичне заняття		4 год.	
Тема 6. Методологічні принципи вивчення ірмосів на рухомі свята. Ірмос на Квітну неділю. Ірмос на Велику Суботу. Ірмос на Пасху. Ірмос Переполовнення.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 7. Методологічні принципи вивчення ірмосів на рухомі свята. Ірмос на Вознесіння. Ірмос у неділю П'ятдесятниці. Ірмос на Празник Пресвятої Євхаристії. Ірмос на Празник Христа Чоловіколюбця.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 8. Методика вивчення ірмосів на свята нерухомі. Ірмос на Різдво Пресвятої Богородиці. Ірмос на Воздвиження Чесного Хреста. Ірмос Введення Пресвятої Богородиці у Храм. Ірмос на Зачаття Святої Анни.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 9. Методика вивчення ірмосів на свята нерухомі. Ірмос на Різдво Христове. Ірмос на Собор Пресвятої Богородиці. Ірмос на Богоявлення Господнє. Ірмос на Стрітення Г. Н. І. Х. Ірмос на Благовіщення Пресвятої Богородиці.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 10. Методика вивчення ірмосів на свята нерухомі. Ірмос на Різдво Предтечі. Ірмос Святих Петра і Павла. Ірмос на Преображення Г.Н. І. Х. Ірмос на Успення Пресвятої Богородиці.	Практичне заняття		2 год.	
Тема 11. Система розпису хрестово-купольного храму	Практичне заняття		2 год.	
Тема 12. Іконотворчість та українське	Практичне		4 год.	



ікономалярство Український іконостас	заняття		
Всього за 7 семестр 4 курсу			30 год.
<b>Всього за 2-4 курс</b>			<b>150 год.</b>

### 7. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Залік, максимальна оцінка – 100 балів. Загальна система оцінювання включає оцінки за практичні заняття (50 %), за контрольну роботу (10%) та самостійну роботу (40%). Також враховуються виконанні завдання репродуктивного, частково-пошукового та творчого рівнів
Вимоги до письмової роботи	Виконання контрольної роботи, що складається з теоретичного питання, практичного, творчого завдань та застосування їх у богослужбовій практиці. Також враховуються виконанні творче завдання: підбір пісні, власних музичних творів.
Умови допуску до підсумкового контролю	Для допуску до підсумкового контролю (заліку) студент мусить захистити індивідуальне творче завдання з обраної теми на відмінну/добру/задовільну оцінку; отримати мінімальний задовільний бал за практичне заняття, отримати мінімальний задовільний бал за написання контрольної роботи.

### 8. Політика курсу

Політика курсу «*Церковне мистецтво*» передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. Студенти, що слухають дисципліну зобов'язані відпрацювати заняття / невиконаний обсяг робіт (переписати контрольну роботу, проспівати вивчений матеріал). У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

### 9. Рекомендована література

*Основна:*

1. Біблія. Книги Святого Письма Старого та Нового Завіту.
2. Борисевич Ж. В. Кочарян М. В. Елементарна теорія музики. Навчальний посібник. Київ, 2017. 47 с.
3. Вилкен Р. Л. У пошуках обличчя Божого: Введення у богослов'я ранньої Церкви / пер. з англ., наук. ред. Т. Тимо (Витоки християнства, 2: Дослідження, 1), Львів: Видавництво Українського католицького університету 2015, 320 с.
4. Гласопісець / Упорядники: о. Мирон Миронюк, Роман Ярошенко. Івано-Франківська Теологічна Академія. Івано-Франківськ, 2010. 219 с. 213.
5. Катехизм Католицької Церкви. Компендіум. Львів : Свічадо, 2020. 208 с.
6. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви: Христос – Наша Пасха. Львів : Свічадо, 2011. 336 с.
7. Кравич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво. В 3 тт. Львів, 2003-2005.
8. Креховецький Я. Богослов'я та духовність ікони. 2-е вид., доп. Львів : Свічадо, 2002. 182 с.
9. Молитвослов. Видавництво ОО. Василян. Рим, Торонто 1990. 1373 с.
10. Мельник В. М. Свята Божественна літургія у розумінні мирянина. Вид. Ліра-К. Київ, 2015. 276 с.
11. Калашник М. Уроки елементарної теорії музики: Навчальний посібник. Харків, 2004. – С. 23 -35.
12. Локарева Ю. В. Теорія музики: питання методики. Підручник. Кіровоград, 2016. 198 с.
13. Локарева Ю.В., Свещинська Н.В. Теорія музики: питання методики. Навчально-методичний посібник. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. 120 с.

14. Олійник Н. А. Основи організації шкільного хору. *Актуальні питання мистецької педагогіки*. 2013. Вип. 2. С. 81 – 84.
15. Основи теорії музики: Методичні рекомендації / Укладач Н. І. Товтин. Мукачево: МДУ, 2017. 39 с.
16. Степовик Д. Історія української ікони Х – ХХ століть. 2-е вид., стереотип. К. : Либідь, 2004. 440 с.
17. Степовик Д. Мистецтво ікони: Рим, Візантія, Україна. Київ: Наук. думка, 2008. 466 с.
18. Церковні наспіви. Упорядник В. Головка. Львів: Свічадо, 2013. 248 с.
19. Федорів М. Українські богослужбові співи з історичного та теоретичного огляду. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1997. 144 с.
20. Ярошенко І. В. Інтерпретаційна система у формуванні художньо – виконавської майстерності диригента : Методичні рекомендації. К.: Білий Тигр, 2015. 40 с.

*Додаткова:*

1. Абрамович С. Д. Церковне мистецтво. К.: Кондор, 2005. 205 с.
2. Александрович В. Українське малярство XIII – XV ст. Львів, 1995.
3. Гофман Й. Історія ранньої Церкви: найважливіші аспекти / перекл. з нім. Олега Конкевича за ред. Олександра Петринка і Андрія Михалейка. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2019. 244 с.
4. Дольницький І. Гласопіснець чи Напівник церковний. Львів, 1894. 98 с.
5. Кохановська М. Символіка кольору в українському іконописі. URL: <http://dyvensvit.org/cerkva/175-cerkva-statti/2290-symvolika-koloru-v-ukrajinskomu-ikonopysi>.
6. Лепакін В. Ікона та іконічність / пер. з рос. Т. Тимо. Львів: Свічадо, 2001. 287 с.
7. Локарева Ю.В. Навчально-методичний посібник з курсу гармонія. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. С. 42 – 48.
8. Овсійчук В.А. Українське мистецтво другої половини XVI – першої половини XVII століть. – К., 1985. Овсійчук В.А. Майстри українського бароко. К., 1991.
9. Овсійчук В.А. Українське мистецтво XIV-першої половини XVII століття: Нариси з історії українського мистецтва. Київ:Мистецтво,1985. 168 с.
10. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і практика: Монографія / За заг. ред. І.А. Зязюна. К.: Наук.думка, 2003.
11. Рачєєва Л. П. Релігійний живопис у системі соціокультурних функцій // Мультиверсум. Філософський альманах. 2007. № 66. С. 176–184.
12. Словник українського сакрального мистецтва / М. Станкевич, С. Боньковська, Р. Василик та ін.; за наук. ред. М. Станкевича. Львів: Афіша, 2006. 288 с.
13. Український іконопис XII – XIX ст.: Альбом / Автор проекту Анатолій Мельник. Хмельницький: Приватна фірма «Галерея», 2005. 256 с.
14. Федорів М. М. Василянські церковні наспіви: богослужбові, старослов'янською мовою. Рим, 1961. 120 с.

Козінчук Віталій Романович,  
кандидат наук з богослов'я, доцент, доцент  
кафедри богослов'я

Ярошенко Ірина Володимирівна,  
кандидат мистецтвознавства, доцент,  
доцент кафедри богослов'я